

SAĞLIK TURİZMİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN "R TABANLI" BİBLİYOMETRİKS ANALİZİ

"R Based" Bibliometry Analysis Of Studies On Health Tourism

Öğr. Gör. Fırat SEYHAN

Ankara Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Yönetim Organizasyon Bölümü, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Programı, Ankara/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9065-2381>

Merve ÖZZEYBEK TAŞ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Doktora Programı, Ankara/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8328-8315>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı sağlık turizmi konusunu ele alan bilimsel yayınların araştırma eğilimlerini bilim haritalama tekniği ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda veri analizi açısından bilim haritalama ve bibliyometrik analiz açısından en prestijli ve en uygun veri tabanı olan Web of Science veri tabanı kullanılmıştır. Belirli bir arama stratejisi ile belirlenmiş, 1997-2019 yılları arasında yer alan 879 adet İngilizce makale, R tabanlı Bibliyometrix Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan bu bibliyometrik analizde, sağlık turizmi konusu ile ilgili en etkili kaynaklar, yazarlar, kurumlar, bunlar arasındaki iş birliği ve atıf ağları; ülkelerin bilimsel üretim ve işbirliği haritaları; dokümanlar ile ilgili olarak dinamik kelime analizleri, ortak atıf ağları ve tematik gelişim haritalarına değinilmiştir. Bu çalışma, sağlık turizmi konusuna ilgi duyan tüm araştırmacılar açısından bilimsel bir yol haritası ortaya koymaktadır. Ayrıca konu ile ilgili yapılan tematik ve stratejik gelişim haritası ile yıllara göre araştırma eğilimlerini incelemek açısından da önemli bir kaynak niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizm, Bilim Haritalama, Bibliyometrix, Bibliyometrik analiz

ABSTRACT

This study aims to reveal the research tendencies of scientific publications dealing with the issue of health tourism with the science mapping technique. In this context, the most prestigious and most appropriate database Web of Science was used in terms of data analysis, science mapping and bibliometric analysis. 879 English articles between 1997 and 2019, determined with a specific search strategy, were analyzed using the R-based Bibliometrix Program. In this bibliometric analysis, the most effective sources on the subject of health tourism, authors, institutions and their cooperation and citation networks, scientific production and cooperation maps of countries, dynamic word analysis concerning documents, co-citation networks and thematic development maps were mentioned. This study provides a scientific roadmap for all researchers and stakeholders interested in health tourism. Besides, it is an important resource in terms of examining the thematic and strategic development map prepared on the subject and research trends over the years.

Keywords: Health Tourism, Medical Tourism, Science Mapping, Bibliometrix, Bibliometric analysis,

1. GİRİŞ

Sağlık turizmi alanı ürün ve satış odaklı yaklaşımdan pazarlama odaklı yaklaşıma geçişin sağlanması gereken ülke ve kurumlar için rekabette üstünlük elde etmeye olanak sağlayan endüstrilerin bulunduğu bir turizm alanıdır (Mahdavi vd., 2013). Medikal turizmin gösterdiği hızlı gelişme sağlık turizmi kavramı ile aynı anlamda algılanmasına neden olsa da medikal turizm; termal turizm, yaşlı turizmi ve engelli turizmi gibi sağlık turizminin alt dallarından birisidir (Letunovska vd., 2020). Medikal turizm hastaların deniz aşırı ülkelere tıbbi tedavi almak amacıyla yapmış oldukları seyahatler olarak ifade edilmektedir (Connell, 2006). Gün geçtikçe önemi artan ve global bir sektöre dönüşen medikal turizm kavramı, tıbbi bir hizmeti veya turistlere refah sağlayan faaliyetleri içeren seyahatleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Lee ve Spisto, 2007). Globalleşen dünya da, ülkeler arasında işbirliğinin, seyahat özgürlüklerinin ve imkânlarının artması, ulaşımda kolaylıklar sağlanması, sağlık hizmetinde kalitenin dünyanın değişik köşelerinde de gelişmesi, sağlık hizmeti finansmanında hem bireysel hem de bütçe kaynaklı güçlükler, Dünya'da sağlık

turizmi kavramının gelişimine ivme kazandırmıştır (Mun ve Musa, 2012). Medikal turizm endüstrisi, kendi ülkelerinde sağlık haklarından faydalanmada bir takım yetersizlikler hisseden hastalar tarafından beslenip yönlendirilmekte, sağlık hizmeti ücretlerinin hizmetin sunulduğu ülkenin ekonomik gelişme düzeyine uygun olduğu bilinmektedir (Horowitz vd., 2007). Türkiye'ye gelen turist sayısında yaşanan hızlı artışa bakıldığında sağlık turizmi sektörünün de bunda payı olduğu, kaliteye dayalı hizmet sunarak uluslararası rekabete yön verilebileceği göz önünde bulundurulduğunda konunun önemi ve bu araştırmaya dahil edilme nedeni daha iyi anlaşılacaktır (www.medimagazin.com.tr)

Bibliyometrik analiz, belirli bir araştırma çerçevesinde yayınlanmış akademik çalışmaların bilimsel etkisini ve ilişkilerini ölçmek için bilimsel yayın bilgilerinin (yazar, alan, konu, atıf, kurum, ülke vb.) matematiksel ve istatistiksel araçlarla analiz edilmesi olarak tanımlanabilir (Kurutkan ve Orhan, 2018; Yu ve Muñoz-Justicia, 2020). Genellikle akademik çıktılar nicel araştırma değerlendirmesi için kullanılmaktadır. Bibliyometrik analiz yöntemlerinin kişi ve kurumların araştırma ve yayın performanslarını değerlendirmeyi amaçlayan performans analizi ve bilimsel alanların yapısını ve dinamiklerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bilim haritalama olmak üzere iki ana kullanımı mevcuttur (M. J. Cobo vd., 2011). Bibliyometrik bir analizde standart bir iş akışına göre ilk önce çalışma tasarlanır sonrasında veriler toplanır ve derlenir. Analiz yapıldıktan sonra görselleştirilen veriler son olarak yorumlanır (Aria ve Cuccurullo, 2017; Zupic ve Čater, 2015).

Bibliometrix programı; R dilinde geliştirilmiş, mantıksal bir iş akışına göre istatistiksel hesaplama yapan ve aynı zamanda grafik oluşturabilen benzersiz bibliyometrik bir araçtır. R, nesne yönelimli ve işlevsel bir programlama dilidir, bu özelliğinden dolayı genişletilebilmektedir. Bu dille analizleri otomatikleştirmek ve yeni işlevler oluşturmak oldukça kolaydır. Açık yazılım niteliğine sahiptir. Bibliometrix esnektir ve hızla yükseltilebilir ve diğer istatistiksel R paketleri ile entegre edilebilir. Bu nedenle, bibliyometri gibi sürekli değişen bir bilim disiplininde oldukça kullanışlıdır. Bibliometrix'in tüm temel bibliyometrik analiz yöntemlerini içermektedir ancak özellikle bilim haritalama için kullanılmaktadır.

Bu bağlamda hazırlanan bu araştırmanın amacı sağlık turizmi konusunda yayımlanan akademik makalelerin R tabanlı bibliometrix programı kullanılarak bibliyometrik analizinin yapılmasıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Bibliyometrik Verilerin Oluşturulması

“Health Tourism ve/veya Medical Tourism ” konusunun bibliyometrik analizi yapmak amacıyla kullanılacak veriler yüksek kaliteli ve etkili bilimsel makalelerden alınan özetlerin ve referansların miktarı oldukça büyük olduğu ve yaygın olarak kabul edilmiş bir veritabanı olan Web of Science (WOS) veri tabanından elde edilmiştir (Li ve Hale, 2016; *Web of Science*, n.d.).

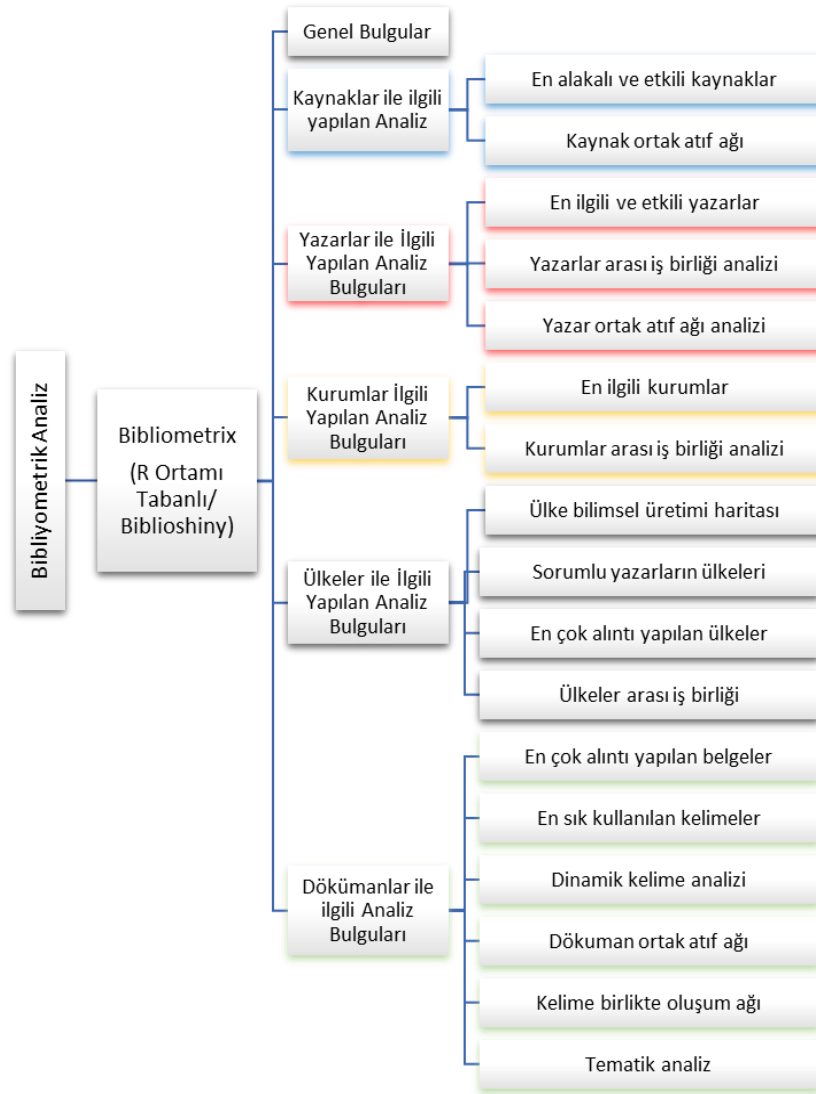
WOS veri tabanından “Health Tourism” veya “Medical Tourism” terimleri [**TOPIC:** (“Health Tourism”) OR **TOPIC:** (“Medical Tourism ”) **Refined by:** **LANGUAGE:** (English) AND **DOCUMENT TYPES:** (ARTICLE) **Timespan:** 1975-2019. **Indexes:** SCI-EXPANDED, SSCI, A&HCI, CPCI-S, CPCI-SSH, BKCI-S, BKCI-SSH, ESCI.] parametreleri kullanılarak aranmıştır. Böylece bu arama stratejisi ile ilgili kelimelerin geçtiği makaleler veri tabanı sistemi üzerinden süzülmüştür. Erişim tarihi 10.11.2020'dir. Araştırma kapsamında WOS'ta arama yapılırken yıl sınırı olarak 1975-2019 yılları esas alınmış ancak oluşan veriler 1997 ve 2019 yılları arasında yayımlanan 879 makaleyi kapsamaktadır.

2.2. Verilerin Analizi

RStudio, Windows, Linux ve diğer işletim sistemlerinde çalışan, R'nin ücretsiz ve açık kaynaklı geliştirme ortamıdır. RStudio'da çeşitli açık kaynak paketleri bulunmaktadır. Bu paketler belirli kullanıcı odaklı işlevleri yürütmek için kullanılır. Bibliometrix programı R temelli bibliyometrik ve scientometrik çalışmalar için geliştirilmiş olan bir pakettir (Jalal, 2019). Biblioshiny ise Açık kaynaklı yazılım tasarımı olup, Bibliometrix'e bir web arayüzü sağlayan bir uygulamadır. Kolay kullanıcı arayüzü ile kodlamaya gerek kalmadan bibliyometrik analizler yapabilmekte ve görselleştirebilme imkanları sağlamaktadır.

Bu çalışmada Bibliyometrik analiz ve görselleştirme yapmak için R-studio'nun "bibliometrix 3.0.3" paketinin bir web arayüzü "biblioshiny" kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Bu kapsamda araştırmamızda kullanılan analizlerin bütüncül şekilde görülebilmesi açısından Bibliyometrik Analiz İş Akışı Şeması oluşturularak Şekil 1' de sunulmuştur.

Şekil 1. Bibliyometrik Analiz İş Akış Şeması

3. BULGULAR

3.1. Genel Bulgular

Health Tourism ve/veya Medical Tourism terimlerinin bibliometrix analizi sonucunda terimlerden birinin ilk defa 1997 yılında kullanıldığı, 1997-2019 yılları arasında toplam 476 kaynak ve 879 belgede kullanıldığı tespit edilmiştir. Belgelerin tamamı makale türündedir. Diğer istatistik bilgileri

Tablo 1 de verildiği gibidir.

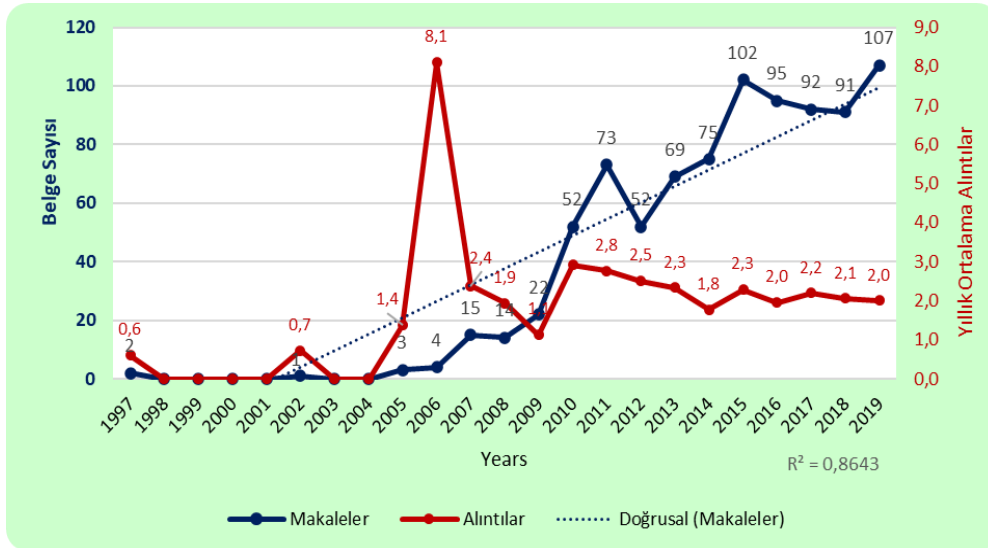
Tablo 1. Verilerin analizi sonucu elde edilen ana istatistikler

Description	Results
MAIN INFORMATION ABOUT DATA	
Timespan	1997:2019
Sources (Journals, Books, etc)	476
Documents	879
Average years from publication	5.47
Average citations per documents	12.57
Average citations per year per doc	1.764
References	27478
DOCUMENT TYPES	
article	785
article; book chapter	70
article; early access	10

article; proceedings paper	13
article; retracted publication	1
DOCUMENT CONTENTS	
Keywords Plus (ID)	1188
Author's Keywords (DE)	2255
AUTHORS	
Authors	1936
Author Appearances	2517
Authors of single-authored documents	187
Authors of multi-authored documents	1749
AUTHORS COLLABORATION	
Single-authored documents	225
Documents per Author	0.454
Authors per Document	2.2
Co-Authors per Documents	2.86
Collaboration Index	2.67

Health Tourism ve/veya Medical Tourism yıllık yayın miktarları incelendiğinde ilk yayının 1997 yılında olduğu sonraki 7 yıl boyunca sadece 1 makale yayımlandığı 2005 yılından günümüze kadar makale sayısında artış eğilimi olduğu görülmektedir. En fazla makale 107 tane ile 2019 yılında yayımlanmıştır (Şekil 2).

Health Tourism ve/veya Medical Tourism üzerine olan literatürleri yıl başına düşen ortalama atıf sayısı incelendiğinde yıllık ortalama en fazla atıfı, günümüze kadar yıl başına düşen ortalama 8.1 atıf ile 2006 yılında yayımlanan toplam 4 adet literatürün aldığı, yayımlanan bütün makalelerin tamamının mutlaka atıf aldığı görülmektedir. 1997'den günümüze kadar olan literatürlerin yıllık yayın miktarları ve yıl başına düşen ortalama atıf sayıları Şekil 2'de gösterildiği gibidir. Şekilde yayımlanan makalelerin trend eğrisi de gösterilmektedir. Eğrinin artan eğilimde olduğu ve R^2 değerinin 0,86 ile 1'e yakın olduğundan değerleri oldukça iyi temsil ettiği görülmektedir.

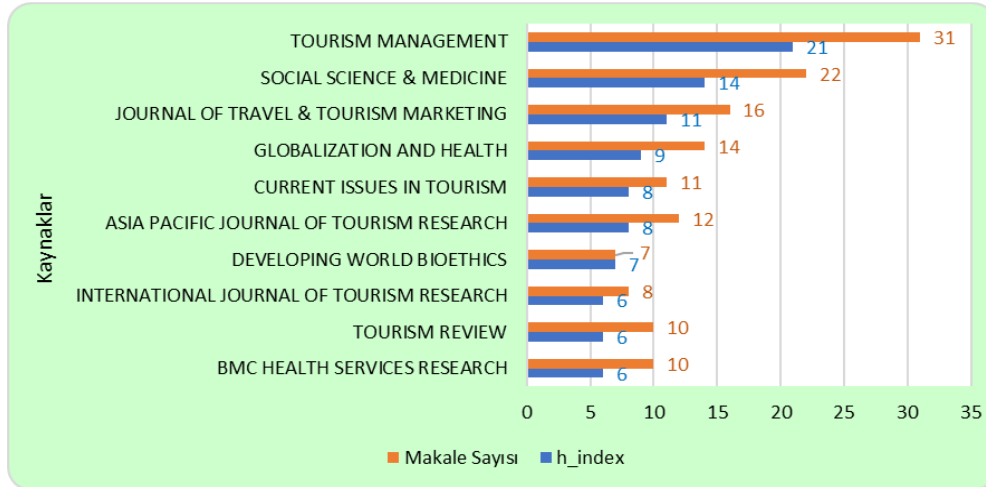
Şekil 2. 1997'den günümüze olan literatürlerin yıllık yayın miktarları ve yıl başına düşen ortalama atıf sayıları

3.2. Kaynaklar ile ilgili yapılan Analiz Bulguları

3.2.1. Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda en alakalı ve etkili kaynaklar

Elde ettiğimiz verilere göre Health Tourism ve/veya Medical Tourism üzerine 476 kaynak toplam 879 yayın yapmıştır. En fazla yayın yapan ilk 10 kaynağın toplam 141 yayını bulunmaktadır. Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili makalelerin sayısı ve her derginin h-indeksi, bu araştırma alanındaki en ilgili ve etkili dergileri belirlemek için ölçütler olarak kullanılabilir. Şekil 3 'de Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili en çok yayın yapan ilk 10 kaynak listelenmiştir. Aynı şekilde bu ilk 10 kaynağın H-indexleri de verilmiştir. Bu bilgiler ışığında 31 makale yayımlayan ve H-index'i 21 olan "Tourism Management" isimli derginin Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda yayın yapan en ilgili ve etkili kaynak olduğu görülmektedir (Şekil 3). Tablo 2 incelendiğinde En alakalı ve etkili kaynak olan

Tourism Management isimli derginin Health Tourism ve/veya Medical Tourism hakkındaki ilk makaleyi 2006 yılında yayınladıkları, bugüne kadar 31 makale ile toplam 1649 atıf aldıkları ve tüm indexlerinin diğer kaynaklara göre yüksek olduğu görülmektedir.

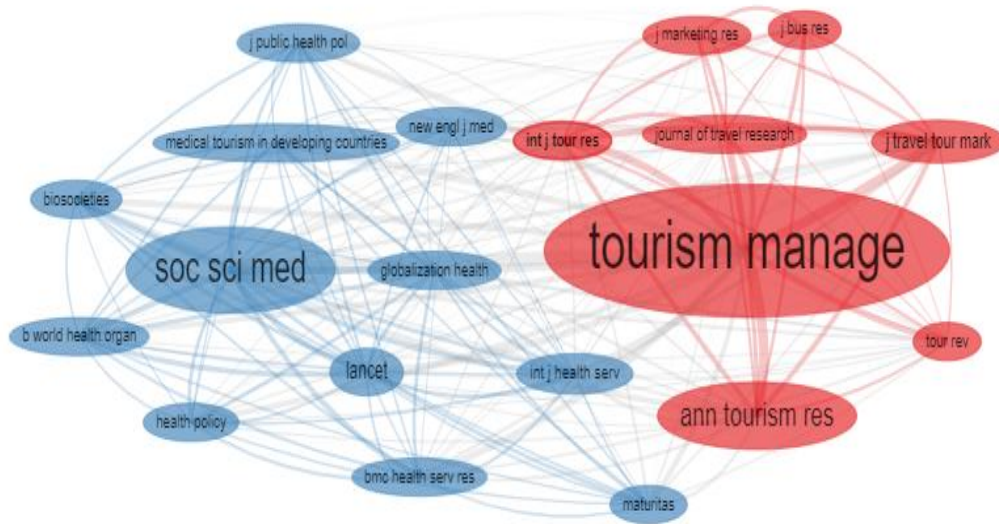
Şekil 3. Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda en alakalı ve etkili ilk 10 kaynak

Tablo 2. Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda yayın yapan ilk 10 kaynak

Source	h_index	g_index	m_index	TC	Articles	PY_start
TOURISM MANAGEMENT	21	31	1,4	1649	31	2006
SOCIAL SCIENCE & MEDICINE	14	22	1,1	617	22	2008
JOURNAL OF TRAVEL & TOURISM MARKETING	11	16	1,0	368	16	2010
GLOBALIZATION AND HEALTH	9	14	0,9	245	14	2011
ASIA PACIFIC JOURNAL OF TOURISM RESEARCH	8	10	1,0	110	12	2013
CURRENT ISSUES IN TOURISM	8	11	0,9	204	11	2012
DEVELOPING WORLD BIOETHICS	7	7	0,6	160	7	2010
BMC HEALTH SERVICES RESEARCH	6	8	0,7	78	10	2012
TOURISM REVIEW	6	10	0,6	100	10	2011
INTERNATIONAL JOURNAL OF TOURISM RESEARCH	6	8	0,5	141	8	2010

3.2.2. Kaynak Ortak Atıf Ağı

Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürünün kaynaklara ait ortak atıflarını incelemek amacıyla Kaynak Ortak Atıf Ağı analizi yapılmıştır. Analiz yapılırken 20 küre esas alınmıştır. Şekil 4’de görüldüğü gibi kaynak ortak atıf ağı her biri bir kaynağı temsil eden kürelerden oluşan 2 düğüm kümesinden oluşmaktadır. Aralarında ilişki bulunan küreler çizgi ile birbirlerine bağlanmıştır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Kırmızı küme yüksek merkeziliğe sahip merkezi kümedir. “Tourism manage” merkezde yer almaktadır. Yani en çok ortak atıfı olan kaynaktır. Kendi kümesindeki ve diğer iki kümedeki kaynakların hepsiyle ortak atıf bağlantısı vardır. Mavi kürenin merkezinde “soc sci med” yer almaktadır. İki kümenin de merkezindeki kaynakların tüm küreler ile ortak atıfı bulunmaktadır.

Şekil 4. Kaynak Ortak Atıf Ağı

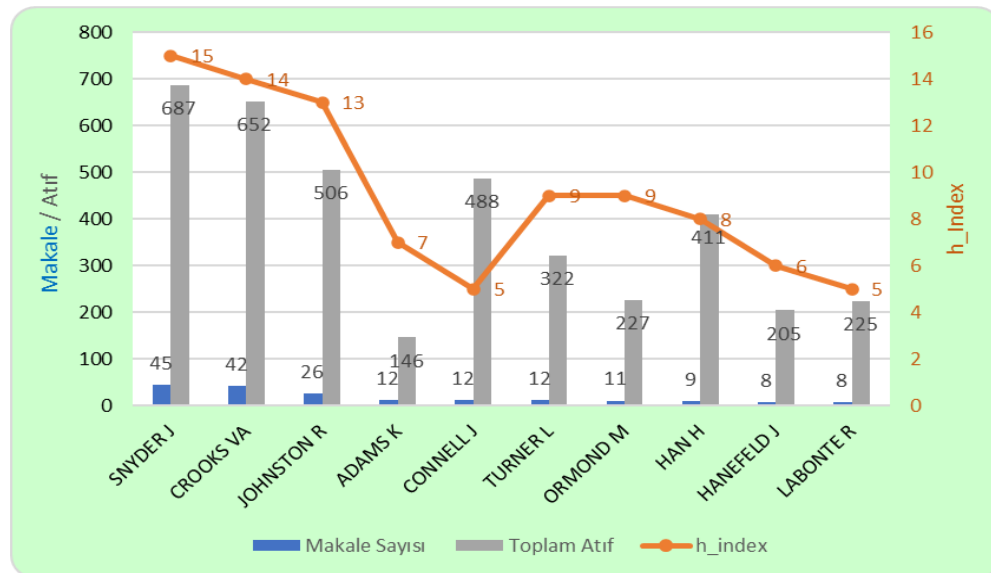
3.3. Yazarlar ile İlgili Yapılan Analiz Bulguları

3.3.1. Health Tourism ve/veya Medical Tourism Konusunda En İlgili Ve Etkili Yazarlar

Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili makale üreten yazarların sayısı ve her yazarın h-indexi, bu araştırma alanındaki ilgili ve etkili yazarları belirlemek için ölçütler olarak kullanılabilir. Şekil 5 ve

Tablo 3'de Health Tourism ve/veya Medical Tourism yayınlarına en çok katkıda bulunan en etkili ilk 10 yazarın h-indeksi, toplam atıfları, yayın sayısı ve ilk yayın yılı verilmiştir. Health Tourism ve/veya Medical Tourism kavramı ile ilgili en fazla makale üreten yazar 45 makale ile Snyder J'dir. Bundan sonra sırasıyla Crooks VA (42 makale) ve Johnston R. (26 makale) gelmektedir.

Tablo 3'deki h-indexi 15 rakamı ile en yüksek olan Snyder J aynı zamanda g-indexi ve m-indexi de en yüksek olduğu görülmektedir ve bu yazar için bu alandaki en önde gelen araştırmacı diyebiliriz. Yazarın toplam atıf sayısı 687 olup en yüksek atıfa sahiptir. h-index değerlerine bakıldığında en etkili yazar sıralamasında Snyder J'yi sırasıyla Crooks VA ve Johnston R takip etmektedir. Makale sayısı, atıf sayısı ve tüm indexlerin birbirleri ile doğru orantıda arttıkları görülmektedir.

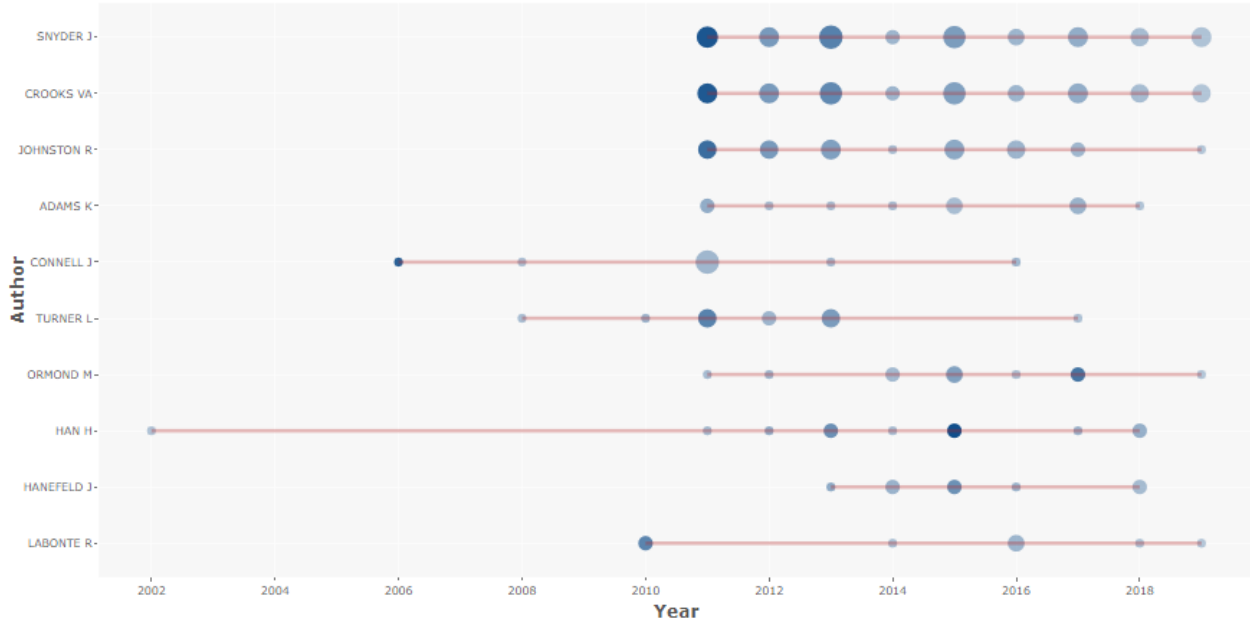
Şekil 5. Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda en ilgili ve etkili ilk 10 yazar

Tablo 3. Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda en ilgili ve etkili ilk 10 yazar

Yazar	Makale Sayısı	h_index	g_index	m_index	Toplam Atıf	İlk Yayın Yılı
SNYDER J	45	15	25	1.5	687	2011

CROOKS VA	42	14	24	1.4	652	2011
JOHNSTON R	26	13	22	1.3	506	2011
ADAMS K	12	7	12	0.7	146	2011
CONNELL J	12	5	12	0.3	488	2006
TURNER L	12	9	12	0.7	322	2008
ORMOND M	11	9	11	0.9	227	2011
HAN H	9	8	9	0.9	411	2012
HANEFELD J	8	6	8	0.8	205	2013
LABONTE R	8	5	8	0.5	225	2010

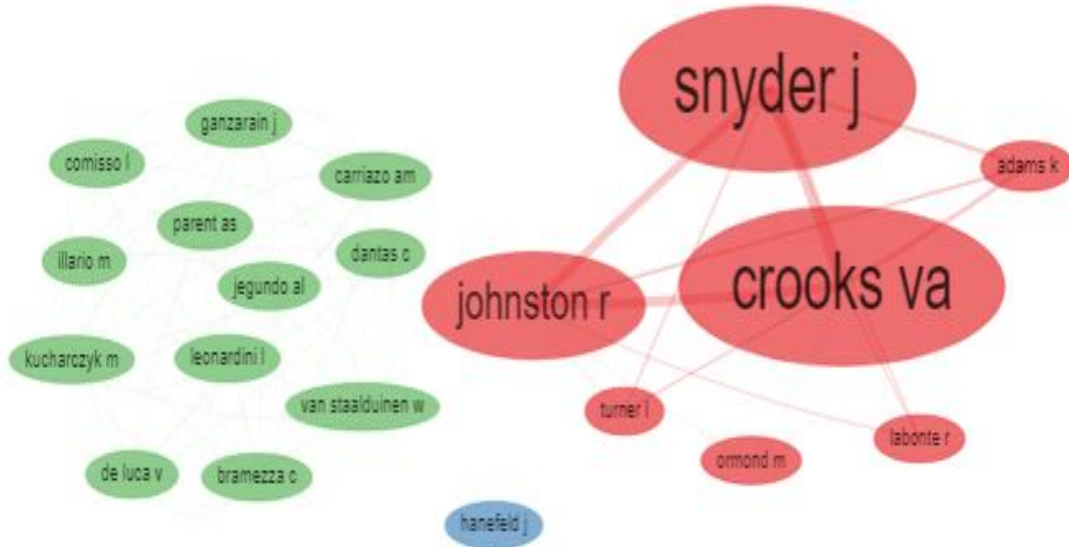
Şekil 6’da Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili yayın yapan yazarların zaman içindeki yayınlarını gösterilmektedir. Şekildeki kürelerin hacmi her yıl yayın sayısı ile orantılı iken kürelerin renk derinliği yıllık başına düşen ortalama toplam atıf ile orantılıdır (Shi vd., 2020). Bu yazarlardan yıllık en fazla yayın 2013 yılında 8 tane yayın yapan Snyder J ile 2011 yılında yine 8 yayın yapan Connell J dir. Snyder J’nin 2013 yılındaki yayınlarının yıl başına düşen ortalama atfı 18.00, Connell J nin ise aynı sayıdaki, 2011 yılında yapmış olduğu makalelerin ise 3.6 dir. Snyder J ve Crooks VA’ nın ilk defa 2011 yılında Medical Tourism ya da Health Tourism ile ilgili makale ürettikleri günümüze kadar her yıl makale ürettikleri görülmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. İlk 10 yazarların zaman içindeki yayınları

3.3.2. Yazarlar arası iş birliği analizi

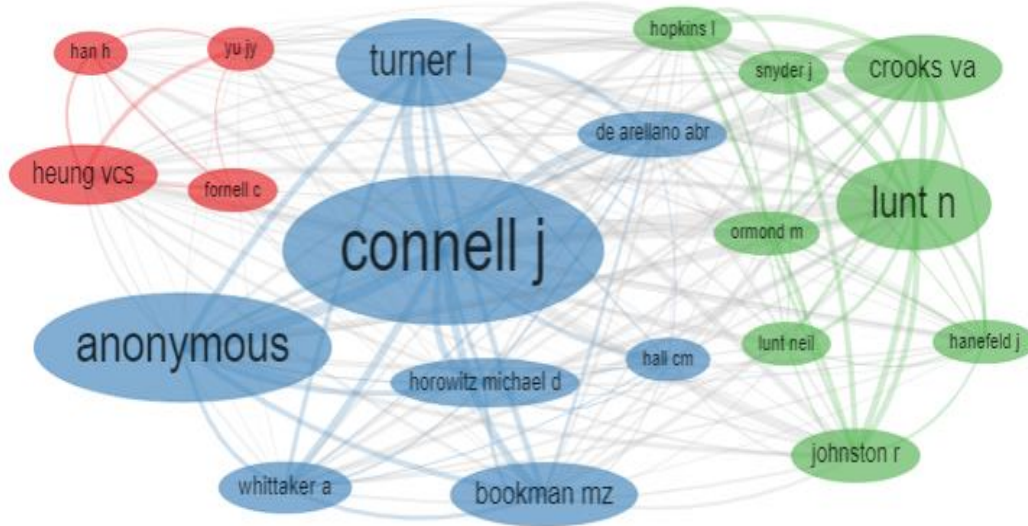
Şekil 7’ de. Yazarlar arası iş birliği analizi verilmiştir. Analiz yapılırken 20 küre esas alınmıştır. Her küre bir yazarı temsil etmektedir. Aralarında ilişki bulunan küreler çizgi ile birbirlerine bağlanmıştır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürü ile ilgili 2 tane kümelenmenin olduğu, 1 yazarın ise tek başına küre oluşturduğu yani hiçbir yazarla Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili literatür çalışmasında iş birliği içerisinde olmadığı görülmektedir. Kırmızı renkli küme merkeziliğe sahip kümedir ve “crooks va” yazarlar arası iş birliğinde merkezde yer almaktadır. Yeşil renkli kümede “illario m” merkezde yer almaktadır. İki kümedeki yazarların kümeler arası iş birliği söz konusu değildir.

Şekil 7. Yazarlar İş birliği Analizi

3.3.3. Yazar ortak atıf ağı analizi

Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürünün yazarlarına ait ortak atıfları incelemek amacıyla Yazar ortak atıf ağı analizi yapılmıştır. Düğüm sayısı olarak en çok ortak atıfı olan ilk 20 yazar esas alınmıştır. Şekil 8’de görüldüğü gibi yazar ortak atıf ağı kürelerden oluşan üç düğüm kümesine bölünmüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Kümelerdeki her küre bir yazarı temsil etmektedir. Küreler arasındaki bağlantı çizgileri bağlı olduğu küreler arasında atıf ilişkisi olduğu anlamındadır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Mavi küme yüksek merkeziliğe sahip merkezi kümedir. “connell j” merkezde yer almaktadır. Yani en çok ortak atıfı olan yazardır. Kendi kümesindeki ve diğer iki küredeki yazarların hepsiyle ortak atıfı vardır. Kırmızı kürenin merkezinde “heung vcs” ve yeşil kürenin merkezinde “lunt n” yer almaktadır. Bu da küme içerisinde en çok ortak atıfa sahip olduklarını ifade etmektedir.

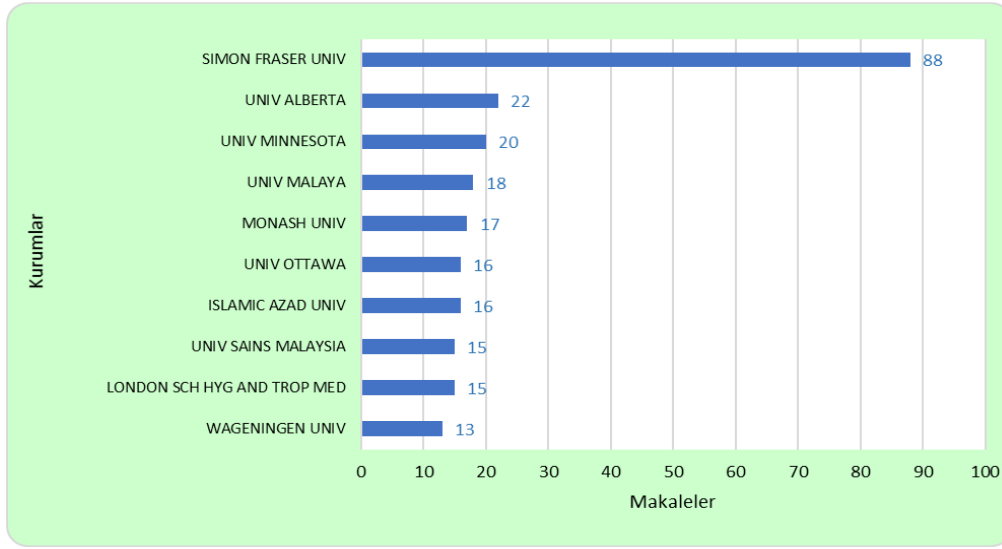

Şekil 8. Yazar Ortak Atıf

3.4. Kurumlar ile İlgili Yapılan Analiz Bulguları

3.4.1. En ilgili kurumlar

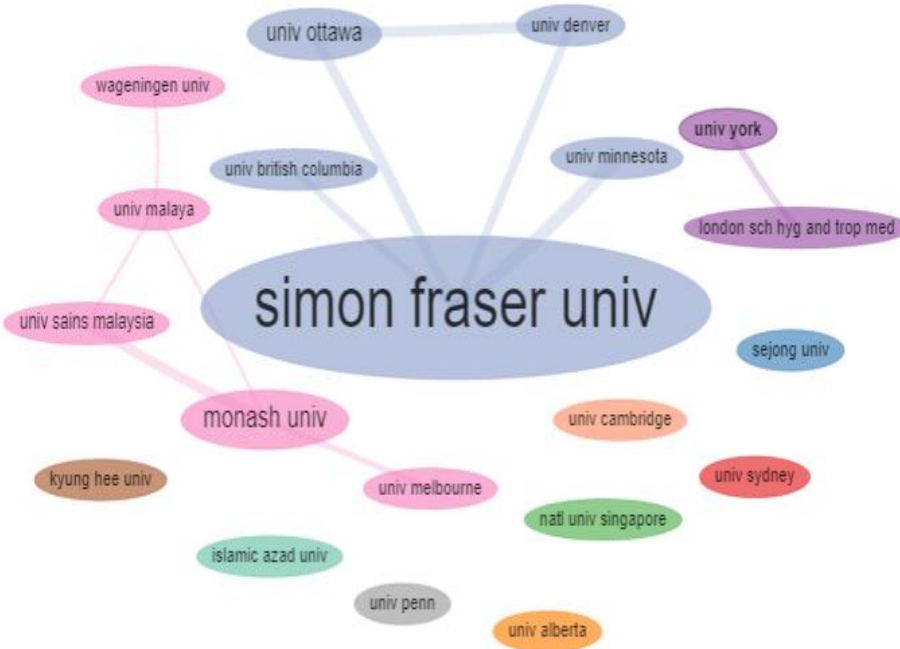
Yazarların bağlı olduğu kurumların makale üretim sayıları incelendiğinde 88 makale ile Simon Fraser Üniversitesi’nin açık ara önde olduğu görülmektedir. Simon Fraser Üniversitesi’ne en yakın kurum 22 makale ile Alberta Üniversitesi’dir. Simon Fraser Üniversitesinin makale sayısı ilk 10’daki üniversitelerden diğer 9 üniversitenin ortalamasından 6 kat daha fazladır (Şekil 9).

Şekil 9. En ilgili 10 kurum.

3.4.2. Kurumlar arası İş birliği analizi

Şekil 10' de Kurumlar arası iş birliği analiz sonuçları verilmiştir. Analiz yapılırken 20 düğüm esas alınmıştır. Her düğüm bir kurumu temsil etmektedir. Aralarında ilişki bulunan küreler çizgi ile birbirlerine bağlanmıştır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürün 3 tane kümelenmenin olduğu, 4 kurumun ise tek başına düğüm oluşturduğu yani hiçbir kurumla Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili literatür çalışmasında iş birliği içerisinde olmadığı görülmektedir. Açık Mavi küme merkeziliğe sahip kümedir ve Simon Fraser Üniversitesi kurumlar arası iş birliğinde merkezde yer almaktadır. Simon Fraser'ın en yoğun ilişkili olduğu Ottawa ve Minnesota üniversiteleridir. Açık lila renkli kümenin merkezinde Monash Üniversitesi yer almaktadır. Koyu Lila renkli kümede sadece iki üniversite yer almaktadır. Üç kümelenmenin dışında sekiz üniversite tek başlarına kümelenme oluşturmaktadır.

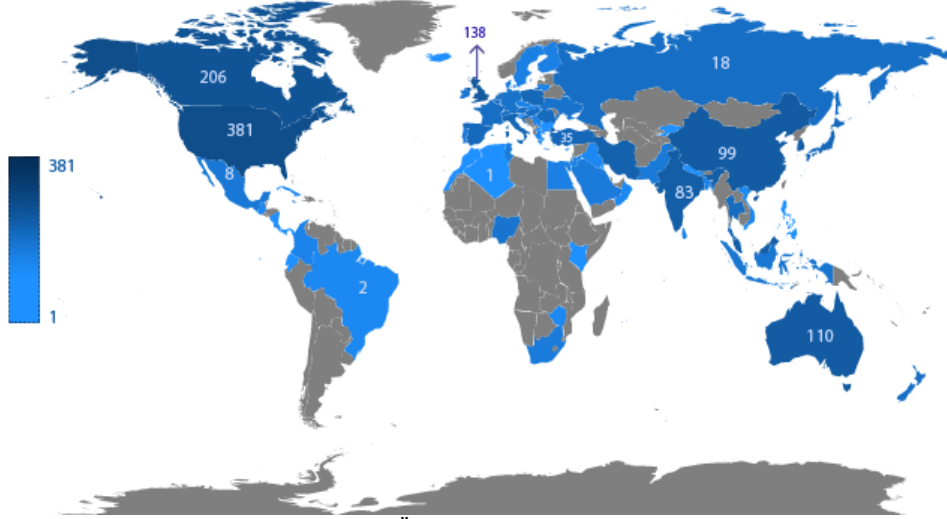
Şekil 10. Kurumlar İş birliği Analizi (Institutions Collaboration Network)

3.5. Ülkeler ile İlgili Yapılan Analiz Bulguları

3.5.1. Ülke bilimsel üretimi haritası

Şekil 11'de Health Tourism ve/veya Medical Tourism ilgili makalelerde yer alan yazarların ülkeleri dünya haritası üzerinde gösterilmektedir. Bu konuda yayın yapan yazarların mevcut olduğu ülkeler makale

sayısına göre açık renkten koyu renge doğru mavi renk ile renklendirilerek gösterilmiştir. Yazarların olmadığı ülkeler ise siyah renkle gösterilmiştir. Makale sayısı, ortak yazarlığa dayalı olarak farklı ülkeler arasında iş birliği içinde yayınlananları içermektedir. Yani bir makalede birden fazla ülkeden yazar var ise o makale her yazarın ülkesinin frekansına eklenmiştir. Toplam 80 ülke Health Tourism ve/veya Medical Tourism konularında katkıda bulunmuştur. Bu ülkelerin içerisinde 39 ülkenin yalnızca 1-5 arasında yazarlarının makalelere katkısı vardır. Medical Ethics makalelerinin en verimli dört ülkesi, diğer ülkelerin çok ilerisinde olan 381 yazar ile USA'dır. USA yı 206 yazar ile Kanada 138 yazar ile de UK takip etmektedir.

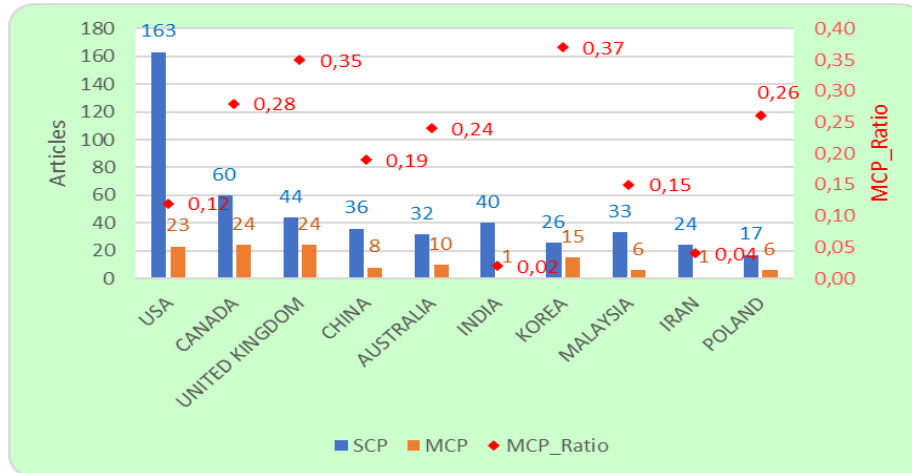

Şekil 11. Ülke bilimsel üretim haritası

3.5.2. Sorumlu yazarların ülkeleri

MCP: Stands for multiple countries production, SCP: Stands for single country production

Şekil 12' de Sorumlu yazarın bağlı olduğu makale üretim sayısına göre ilk 10 ülke inceleme sonuçları görülmektedir. Buna göre USA'nın 186 makale ile en fazla makale ürettiği ve bu makalelerin 163'ünün yazarlarının tamamının kendi ülkesinden olduğu (SCP), 26'sının da diğer ülke yazarları ile ortak makale ürettiği görülmektedir (MCP). MCP-Ratio toplam makaleler içindeki farklı ülkelerden ortak makale üretim oranını ifade eder. USA'nın makale üretimi diğer ülkelere nazaran oldukça fazla olmasına rağmen MCP-Ratio oranı 0,12 dir. Yani ürettiği makalelerin sadece %12'sini diğer ülke yazarları ile ortak üretmiştir. Kore'nin ise toplam makale üretimi daha az olmasına karşın (41 makale) MCP_Ratio ya bakıldığında ülkede üretilmiş olan makalelerin %37'si (MCP_Ratio:0,37) diğer ülke yazarları ile iş birliği ile üretilmiştir.

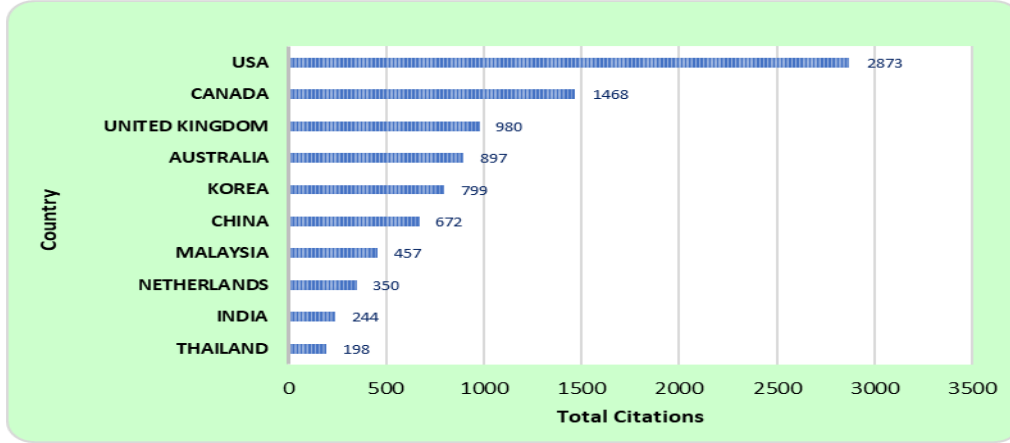
MCP: Stands for multiple countries production, SCP: Stands for single country production

Şekil 12. Sorumlu yazarların ülkeleri

3.5.3. En çok alıntı yapılan ülkeler

Şekil 13’da En fazla atıf alan ilk 10 ülke gösterilmektedir. Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusunda yapılan makaleler ile ilgili en fazla atıf alan ülkeler analiz edildiğinde toplam 64 ülkede yapılan makalelere atıfta bulunduğu görülmüştür. En fazla atıf alan ülke diğerlerine çok büyük fark atan 2873 atıf ile USA’dır. USA yı 1468 atıf ile Kanada takip etmektedir.

Şekil 13. En fazla atıf alan ilk 10 ülke

3.5.4. Ülkeler arası iş birliği

Ülkeler arasındaki iş birliğini görmek için yapılan Ülkeler İş birliği Analizi Şekil 14’ de verilmiştir. Analiz yapılırken 20 küre esas alınmıştır. Aralarında ilişki bulunan ülkeler çizgi ile birbirlerine bağlanmıştır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürü ile ilgili 3 tane kümelenmenin olduğu görülmektedir. USA, United Kingdom ve Avustralya buldukları kümelerin merkezlerinde yer almaktadırlar. En yoğun ilişki Kırmızı kümede yer alan USA ve Kanada arasındadır. Sekiz ülke ile iş birliğinde olan United Kingdom tüm gruplar içerisinde en fazla ülkeyle iş birliği olan ülkedir.

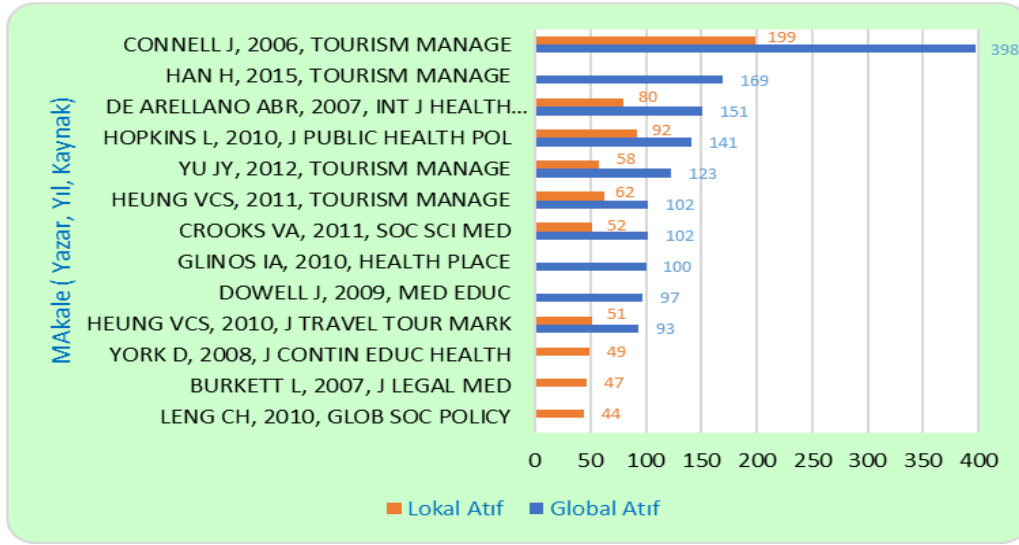
Şekil 14. Ülkeler İş birliği Analizi

3.6. Dokümanlar ile ilgili Analiz Bulguları

3.6.1. En çok alıntı yapılan belgeler

Health Tourism ve/veya Medical Tourism konusundaki en çok alıntı yapılan makalelerin Global ve Lokal olarak ilk 10’ a girenler Şekil 15’ da gösterildiği gibidir. Connell’in yaptığı “Medical tourism: Sea, sun, sand and ... surgery” başlıklı makale (Connell, 2006). Global anlamda 398 atıf olarak ilk sırada yer almaktadır. Lokal atıflarda da ilk sırada yer almaktadır (199 Atıf). Han ve Hyun’un “Customer retention in

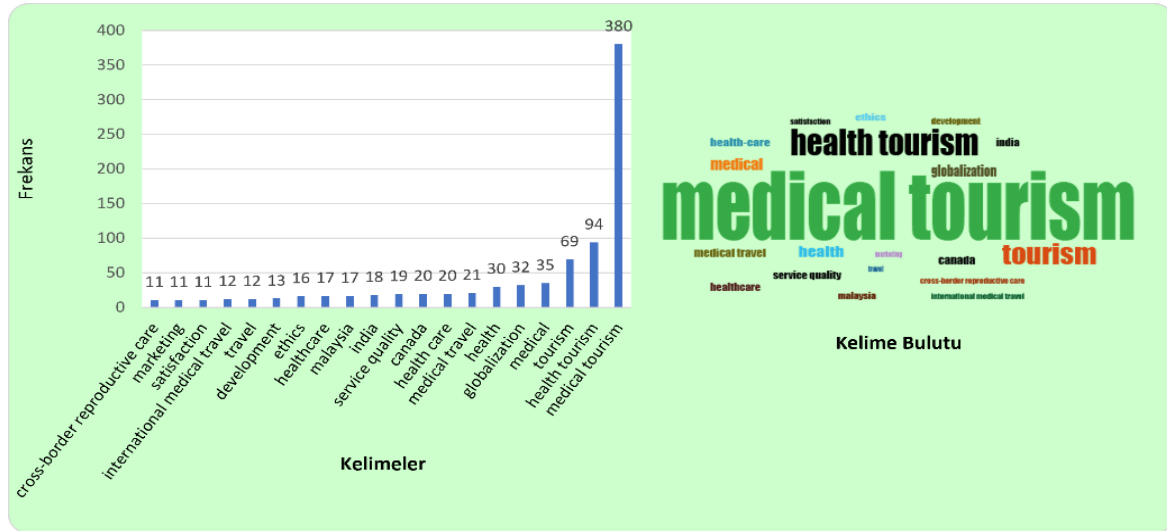
the medical tourism industry: Impact of quality, satisfaction, trust, and price reasonableness” başlıklı çalışması 169 global atıf ile ikinci sırada olmasına karşın lokal olarak ilk 10’un içerisinde değildir (38 lokal atıf). Global atıfta 141 atıf ile dördüncü sırada yer alan Hopkins ve arkadaşlarının “ Medical tourism today: What is the state of existing knowledge?” başlıklı çalışması (Hopkins vd., 2010) lokal olarak 92 atıfı ile ikinci sırada yer almaktadır.

Şekil 15. Global ve Lokal en çok atık alan ilk 10 makale

3.6.2. En sık kullanılan kelimeler

Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili makalelerde en çok tekrar edilen ilk 20 kelime yayınlanan makalelerin Author’s Keywords’ları analiz edilerek elde edilen sonuçlar Şekil 16’da Grafik ve Kelime Bulutu şeklinde gösterilmiştir. Buna göre “Medical Tourism” kelimesi 380 defa kullanılmış ve ilk sıradadır. Bunu 94 kullanım ile “health tourism” kelimesi ve 69 kullanım ile “tourism” kelimesi takip etmektedir. Kelime bulutundaki kelimelerin rengi rastgele olup kelime büyüklükleri tekrar sayısı ile doğru orantılıdır. En çok tekrar edilen “Medical Tourism” kelimesi en büyük şekli almışken, En çok tekrar edilen ilk 20 kelime içerisinde en az tekrar edilen “cross-border reproductive care” ve “marketing” kelimesinin genişliği en küçüktür.

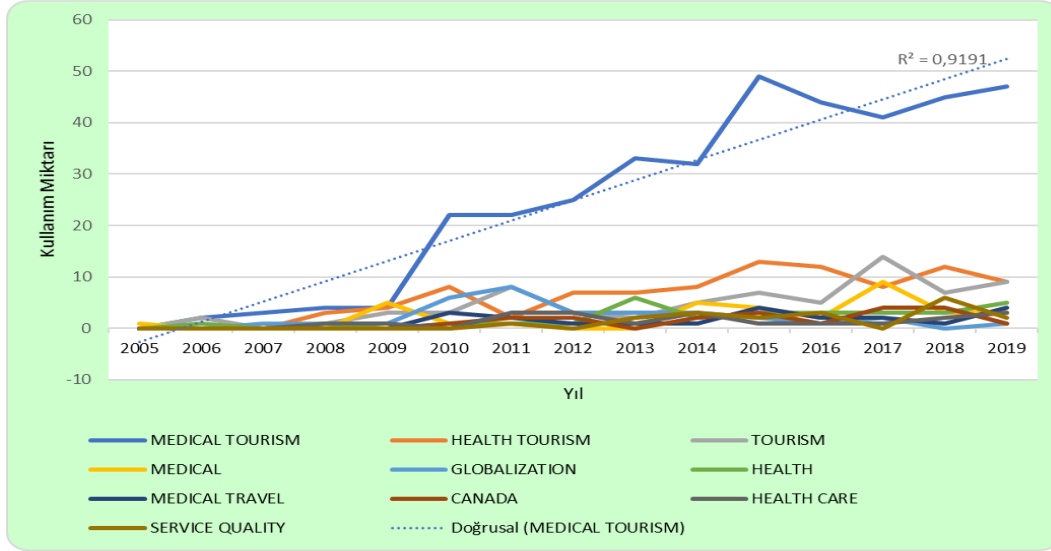

Şekil 16. Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili makalelerde en çok kullanılan ilk 20 keyword plus

3.6.3. Dinamik kelime analizi

Şekil 17’de Health Tourism ve/veya Medical Tourism ile ilgili yapılan makalelerin en çok tekrar edilen Author’s keywords’ların yıllar içerisinde değişimini gösteren dinamik yapısı gösterilmiştir. Analiz yapılırken en sık tekrar edilen ilk 10 kelimenin kullanıldığı 2005 yılı ile 2019 yılları dikkate alınmıştır. En sık kullanılan “Medical Tourism” kelimesi ilk olarak 2006 yılında kullanılmış, 2009 yılından itibaren en

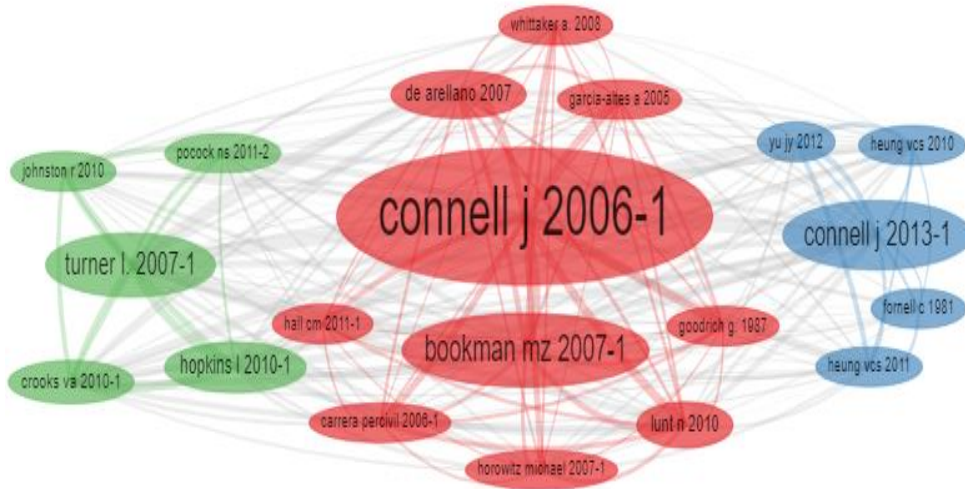
çok yukarı doğru ivme göstermiş ve her yıl en çok kullanılan anahtar kelime olmuştur. 2015 yılında 49 kullanım ile en fazla kullanım sayısına ulaşmıştır. “Medical Tourism” kelimesinden sonra “Health Tourism” kelimesi kullanılmış olmasına karşın ortalama kullanımını diğer anahtar kelimelerin kullanım sayılarına yakındır.

Şekil 17. Health Tourism ve/veya Medical Tourism alanında en çok tekrar edilen ilk 10 anahtar kelimenin yıllar içerisinde kullanım sıklığı

3.6.4. Doküman ortak atıf ağı

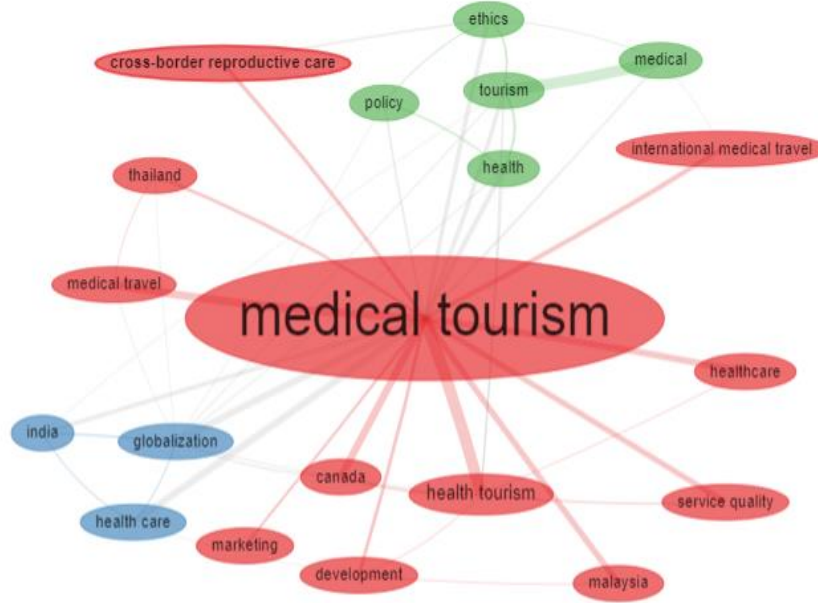
Şekil 18’de Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürünün dökümanlarına ait ortak atıfları incelemek amacıyla yapılmış olan Doküman Ortak Atıf Ağı analiz sonucu görülmektedir. Doküman ortak atıf ağı elips kürelerden oluşan 3 düğüm kümesine bölünmüştür. Kümelerdeki her elips küre bir dokümanı temsil etmektedir. Aralarında ilişki bulunan küreler çizgi ile birbirlerine bağlanmıştır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Kırmızı küme yüksek merkeziliğe sahip merkezi kümedir. “Connell’in yaptığı “Medical tourism: Sea, sun, sand and ... surgery (connell j 2006-1)” başlıklı makale (Connell, 2006) merkezde yer almaktadır. Bu da en çok ortak atıfı olan döküman olduğunu göstermektedir. Kendi tüm kümesindeki dokümanların tamamı ile ortak atıfı bulunmaktadır. Yeşil kümenin merkezinde Turner’e ait “First World Health Care at Third World Prices’: Globalization, Bioethics and Medical Tourism (turner l.2007-1)” (Turner, 2007), mavi kümenin merkezinde Connell’e ait “Medical Tourism in the Caribbean Islands: A Cure for Economies in Crisis? (connell j 2013-1)” (Connell, 2013) yer almaktadır. Bu da küme içerisinde en çok ortak atıfa sahip olduklarını anlamına gelmektedir.

Şekil 18. Döküman Ortak Atıf Ağı

3.6.5. Kelime birlikte oluşum ağı

Şekil 19’da Author’s Keywords birlikte oluşum ağı gösterilmektedir. Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürün kürelerden oluşan 3 düğüm kümelerine bölünebileceğini görülmektedir. Kümelerdeki her küre bir Author’s Keywords’u temsil etmektedir. Aralarında ilişki bulunan küreler çizgi ile birbirlerine bağlanmıştır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu arttıkça kalınlaşır. Kırmızı küme yüksek merkeziliğe sahip merkezi kümedir ve kümenin merkezinde “medical tourism” kelimesi vardır. Bu da en çok ortak kullanıma sahip olduğunu göstermektedir. “medical tourism” kelimesi kümelerdeki tüm kelimeler ile ilişkilidir. En yoğun ilişki kırmızı kümede bulunan “medical tourism” ile “health tourism” kelimeleri ve yeşil kümede yer alan “tourism” ve “medical” kelimeleri arasındadır.

Şekil 19. Birlikte oluşum ağı

3.6.6. Tematik Analiz

Araştırma temasının önemini ve dönemsel gelişimini analiz etmek için ilk olarak callon ve arkadaşlarının önerdiği tematik harita (Callon vd., 1991) kullanılmıştır. Tematik harita, merkezilik (x eksen) ve yoğunluktan (y eksen) oluşan bir koordinat sistemidir. Merkezilik, seçilen temanın önemini ölçer ve yoğunluk, seçilen temanın gelişimini ölçer (M. J. Cobo vd., 2011; Nasir vd., 2020). Callon vd. ne göre; "Belirli bir küme için merkezilik ölçüsü diğer kümelerle olan bağlantılarının yoğunluğu, bu bağlantılar ne kadar çok ve güçlü olursa, bu küme bilimsel veya teknolojik topluluk tarafından hayati önem taşıyan bir dizi araştırma problemini o kadar çok belirler. Yoğunluk, kümeyi oluşturan kelimeleri birbirine bağlayan bağlantıların gücünü karakterize eder. Bu bağlantılar ne kadar güçlüyse, kümelenebilirlik karşılık gelen araştırma sorunları o kadar tutarlı ve bütünlük bir bütün oluşturur. Bu nedenle, bir araştırma konusu, her biri belirli bir tema modülünü temsil eden bu iki değere göre 4 kadranda sınıflandırılabilir ve böylece araştırma konusu, anahtar kelimenin (araştırma teması) nerede olduğunu analiz ederek bibliyografik verilerini alakalı (yazar) bir anahtar kelimesi ile gösterebilir. Bu yöntem tematik haritayı dolayısıyla araştırma konularını yorumlamak için gerekli bir metottur. (Callon vd., 1991; Yu ve Muñoz-Justicia, 2020).

Tematik harita dört bölüme ayrılmıştır (M. J. Cobo vd., 2011; Nasir vd., 2020);

- ✓ Sağ üst kadranda yer alan temalar hem iyi gelişmiştir hem de bir araştırma alanının yapılandırılması için önemlidir. Güçlü merkezilik ve yüksek yoğunluk sundukları göz önüne alındığında, uzmanlığın motor temaları olarak bilinirler. Temaların bu çeyreğe yerleştirilmesi, kavramsal olarak yakından ilişkili diğer temalara uygulanabilir kavramlarla dışsal olarak ilişkili olduklarını ima eder. Araştırma alanını şekillendirmek için önemli ve iyi geliştirilmiş temaları içerir.
- ✓ Sol üst kadranda yer alan temalar, iyi gelişmiş iç bağlara, ancak önemsiz dış bağlara sahiptir ve bu nedenle, alan için yalnızca marjinal öneme sahiptir. Bu temalar, karakter açısından çok özel ve çevreseldir. Bu tema yüksek yoğunluğu ancak daha düşük merkeziliği temsil eder. Araştırma alanının geliştirilmesi için önemlidir, ancak yeterince geliştirilmemiştir.

- ✓ Sol alt kadrındaki temalar hem zayıf bir şekilde gelişmiştir hem de marjinaldir. Bu kadrının temaları düşük yoğunluğa ve düşük merkeziliğe sahiptir, temel olarak yeni ortaya çıkan veya azalan temaları temsil eder. Bu temalar sadece zayıf bir şekilde geliştirilmiş olmakla kalmayıp, aynı zamanda araştırma yapılan alan için düşük bir öneme sahiptir.

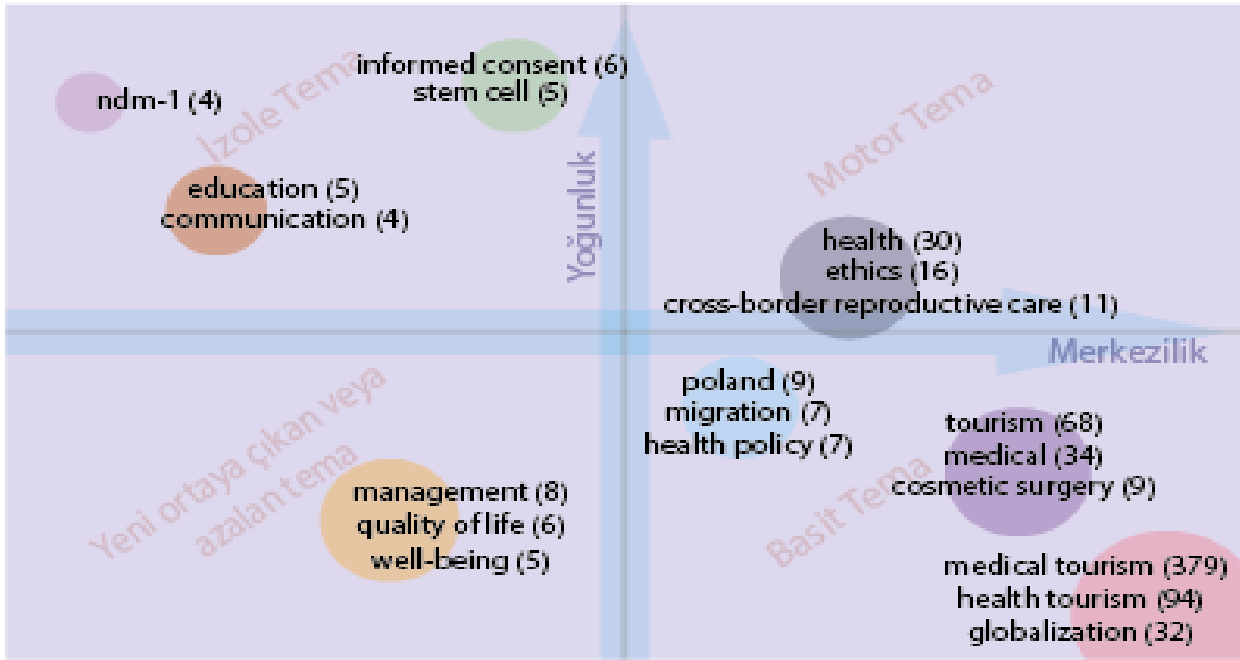
Sağ alt kadrındaki temalar bir araştırma alanı için önemlidir ancak geliştirilmemiştir. Düşük yoğunluğa ancak yüksek merkeziliğe sahip temadır. Bu temalar üzerinde çok fazla araştırma yapılmıştır. Bu temalar, iyi gelişmiş iç bağlara sahiptir. Araştırma yapılan alan için marjinal öneme sahiptir.

Tematik haritanın boyutu, temanın altına giren faktörlere bağlıdır (Nasir vd., 2020). Bu çalışmamızda 1975 ile 2019 arasındaki tam zamanlı bir süreye dayalı olarak Author's Keywords'ların tematik haritası oluşturulmuş Oluşturulan bu harita Şekil 20' de gösterilmiştir. Analiz yapılırken İlk 250 anahtar kelime kullanılmış, kümelerde gösterilen öğeler minimum 5 frekansına ve her temadaki temsili etiketlerin sayısı 3'e ayarlanmıştır.

Yapılan Tematik harita analizine göre bölümünde oluşan kümelenme Şekil 20' de gösterildiği gibidir. Temalardaki dairelerin her biri bir kümeyi temsil eder ve dairenin boyutu kümenin boyutunu (dahil edilen terimlerin / anahtar kelimelerin sayısı) temsil eder.

Yapılan Tematik harita analizine göre dört bölümde toplam 8 kümelenme olmuş ve küre şeklinde gösterilmiştir. Her kümeyi temsilen 3'er anahtar kelime ve frekansları figürde gösterilmiştir. Kümelerdeki ilk kelimeler o küme içerisinde en yüksek frekansa sahip olan anahtar kelimelerdir. Kürelerin boyutu, her alanda işaretlenmiş olan her temanın adının anahtar kelime sıklığı ile orantılıdır. En çok tekrar edilen ve en çok ilişkili olan kelimelerin Basit temada yer aldığı görülmektedir. Bu da bu kelimelerin iyi gelişmiş iç bağlara sahip olduğunu ve Health Tourism ve/veya Medical Tourism alanı için marjinal öneme sahip olduğunu gösterir.

Basit Tema içerisindeki kelimeler 3 farklı kümede kümelenmiştir. Birinci kümeyi "medical tourism" kelimesi (frekans: 379), İkinci kümeyi "tourism" kelimesi (frekans:68), üçüncü kümeyi "poland" kelimesi (frekans:9) temsil etmektedir. Birinci kümede yer alan diğer iki kelimenin frekansı da diğerleri ile kıyaslandığında yüksek sayılır (health tourism: 94, globalization: 32). Yeni ortaya çıkan ya da Azalan temada 3 kümelenme olmuştur. Bu kümeyi "management" (frekans: 8) kelimesi temsil etmektedir. Bu kümedeki kelimelerin özellikle de "management" kelimesinin Health Tourism ve/veya Medical Tourism araştırmaları açısından pek bir önemi bulunmamaktadır. İzole Temada 3 küme bulunmaktadır. Bu kümeleri temsil eden kelimeler; "informed consent" (frekans: 6), "education" (frekans: 5) ve "ndm-1" (frekans: 4) dir. Bu kümelerdeki kelimeler Health Tourism ve/veya Medical Tourism araştırmalarının geliştirilmesi için önemlidir, ancak yeterince geliştirilmemiştir. Motor Tema temasında 1 kümelenme mevcut bu kümeyi "health" (frekans: 30) kelimesi temsil etmektedir. Bu kümedeki kelimelerin Health Tourism ve/veya Medical Tourism alanını şekillendirmek için önemli ve iyi geliştirilmiş kelimelerdir (Şekil 20).

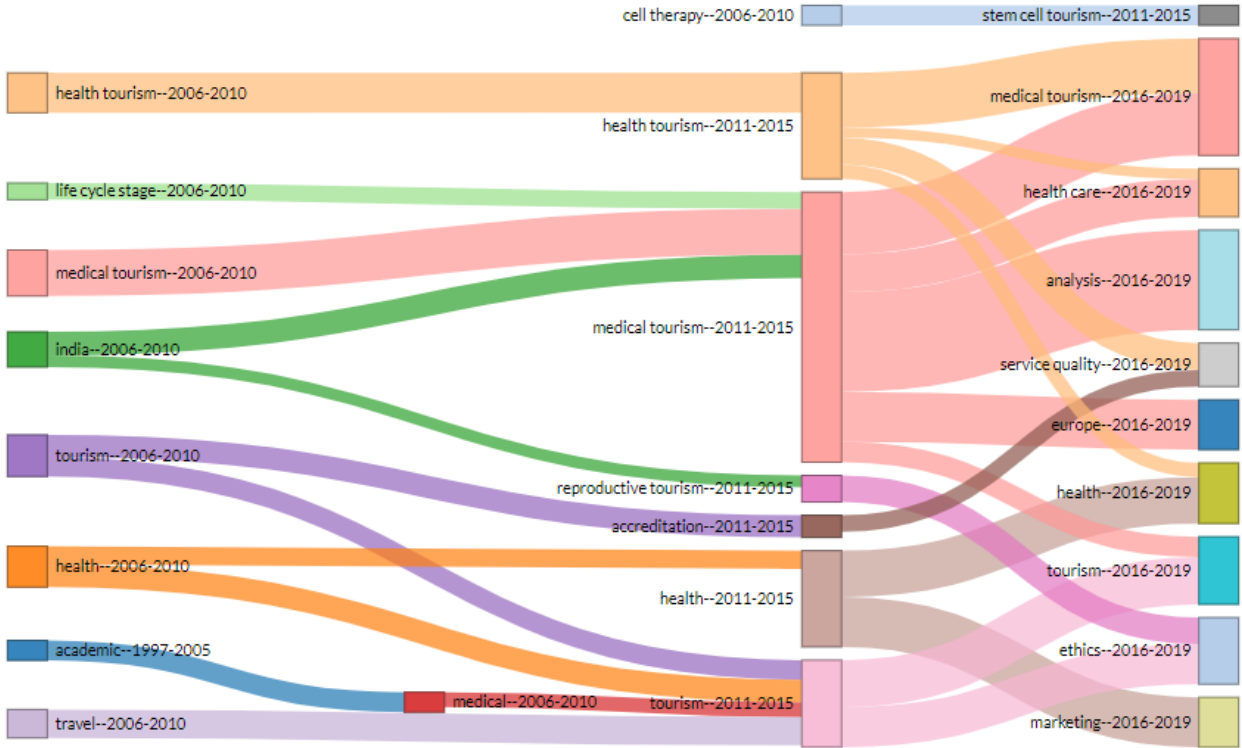

Şekil 20. Health Tourism ve/veya Medical Tourism alanında yapılan literatürlerin Author's Keywords'larının Tematik haritası

Health Tourism ve/veya Medical Tourism literatürünün temaların tarihini ve bu temaların tarihsel olarak nasıl geliştiğini daha iyi anlamak amacıyla Tematik Harita'ya ek olarak Tematik evrim diyagramı kullanılmıştır (Şekil 21). Tematik evrim diyagramında, her bir düğüm, en yüksek frekansa ve karşılık gelen alt döneme sahip anahtar kelimeyle etiketlenen bir tema kümesini temsil etmektedir. Düğümün boyutu, karşılık gelen tema için anahtar kelime sayısı ile orantılıdır. Düğümler arasındaki akış, tema kümelerinin evrimsel yönünü göstermektedir. Kenar genişliği, bağlantılı iki temanın toplamı kadardır. (Shi vd., 2020).

Analiz yapılırken konunun zaman içindeki evriminin analizi için bir dizi zaman dilimi yapılmıştır. 1997 ile 2019 yılları arasındaki dönem, dönemler arası tematik evrimi göstermesi açısından 1997-2005, 2006-2010, 2011-2015, 2016-2019 yıllarını kapsayacak şekilde dört alt döneme bölünerek Author's Keywords'ların tematik haritası oluşturulmuştur. Analiz yapılırken İlk 250 anahtar kelime kullanılmış, kümelerde gösterilen öğeler minimum 10 frekansına ve her temadaki temsili etiketlerin sayısı 3'e ayrılmıştır.

İlk yıllarda makalelerin az olması nedeniyle ilk dönem aralığı uzun tutulmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde ilk dönemde araştırma konuları yok denecek kadar az iken ikinci ve üçüncü ve son dönemlerde artış gözlemlenmiştir. İlk dönemde 1, ikinci dönemde 7, üçüncü dönemde 7 ve son dönemde ise 10 tema bulunmaktadır. İlk dönemde tek tema olan "academic" temasının bir sonraki dönemde "medical" temasını beslediği ve daha sonraki dönemlerde yer almadığı görülmektedir. İkinci dönemin başlıca önemli araştırma temaları "tourism, health, medical tourism, health tourism" dır. Üçüncü dönemde en yoğun temanın "medical tourism" olduğu görülmektedir. "medical tourism" temasını sırasıyla "health tourism", "health" ve "tourism" temaları takip etmektedir. Üçüncü dönemde en yoğun olan "medical tourism" ve "health tourism" temaları son dönemde "medical tourism, health care, analysis, service quality, europe, health ve tourism" temalarını besleyerek üçüncü dönemdeki yoğunluklarını kaybetmişlerdir. Son dönemin en yoğun teması "medical tourism" iken ikinci ve üçüncü dönemde varlığın bulunan "health tourism" teması son dönemde "medical tourism, health care, service quality ve health" temalarını besleyerek varlığını kaybetmiştir (Şekil 21).

Şekil 21. Tematik Evrim Diyagramı

4. SONUÇ

Sağlık turizmine ilişkin literatürde yapılan inceleme bu çalışmanın verilerinin R tabanlı bibliometrix ile analiz edilerek elde edilen ilk ulusal makalelerden biri olduğunu göstermektedir. Sağlık turizmi ifadesi analizimizde belirlenen kriterler uyarınca literatürde ilk defa 1997 yılında kullanılmıştır. Çalışmamızdaki analizlerden elde edilen grafiklerde de görüldüğü şekilde 1997 ile 2020 arasındaki yayımlanan makale sayılarında düzenli bir artış bulunmaktadır. Bu durumun akademik hayatın gelişim normlarına uygun olduğu değerlendirilmektedir. Atıf sayılarında ise farklı bir grafik elde edilmiştir. Atıf sayılarında 2006 yılında bir pik dikkat çekmektedir. Bu piki takiben özellikle 2010 yılından günümüze yıllık atıf sayılarında az da olsa düzenli bir azalış mevcuttur. Makale sayısı ile birlikte artması beklenen atıf ayısındaki azalışın nedeni yapılacak yeni çalışmalarda araştırılabilir. Yayımlanan makalelere bakıldığında gelişmiş ülkelerin özellikle de ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya, Çin, Hindistan'ın öne çıktığı görülmektedir. Bu ülkelerin akademik seviyelerinin yüksekliğinin bu sonucun temel sebebi olduğu değerlendirilmektedir. Buna benzer şekilde sağlık turizmi konusunda en verimli kurumlar, yazarlar ve dergiler söz konusu olduğunda da özellikle ABD, Kanada ve İngiltere diğer ülkelerin önünde yer almaktadır. Konuya ilişkin makalelerin yayınlandığı kuruluşlar arasında en üretken olan kuruluş Kanada'da bulunan Simon Fraser Üniversitesidir. Üniversitenin bu üretkenliğinin sebebinin kuruluşta görev yapan bilim insanlarından Jeremy Snyder olduğu belirlenmiştir. Bu bilim insanı yayınladığı çok sayıda makale ile diğer bilim insanlarının önündedir. Konu hakkında yayın yapan dergilerin de genellikle ABD menşei olduğu, bunların arasında Güney Kore'den de bir derginin yer aldığı görülmektedir. Akademik sıralamada genellikle ilk 10 ülke arasında yer almayan Avustralya, Malezya, Polonya ve İran'ın sağlık turizmi konusunda en fazla sayıda makale üreten ülkeler arasında yer aldığı belirlenmiştir. Bu durumun adı geçen ülkelerin sağlık turizminde en fazla talep gören merkezlerden olmalarına bağlı olduğu değerlendirilmiştir.

Sağlık turizmi alanında Türkiye, akademik çalışma açısından öne çıkan ülkeler arasında yer almadığı gibi yayın yapan dergi, eğitim veren akademik kurum ve çalışan akademisyenler de analizlerde kendilerine yer bulamamıştır. Sadece ülkeler iş birliği analizinde ülkemizin ABD ve Kore ile akademik işbirliği içinde olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın, sağlık turizminin bibliyometrik açıdan inceleneceği farklı çalışmalar ile seneler itibarıyla karşılaştırma yapılmasına olanak sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aria, M., ve Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11, 959–975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Callon, M., Courtial, J. P., ve Laville, F. (1991). Co-word analysis as a tool for describing the network of interactions between basic and technological research: The case of polymer chemistry. *Scientometrics*, 22(1), 155–205. <https://doi.org/10.1007/BF02019280>
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., ve Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7), 1382–1402. <https://doi.org/10.1002/asi.21525>
- Cobo, Manuel J, López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., ve Herrera, F. (2011). An approach for detecting, quantifying, and visualizing the evolution of a research field: A practical application to the fuzzy sets theory field. *Journal of Informetrics*, 5(1), 146–166.
- Connell, J. (2006). Medical tourism: Sea, sun, sand and ... surgery. *Tourism Management*, 27(6), 1093–1100. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.11.005>
- Connell, J. (2013). Medical Tourism in the Caribbean Islands: A Cure for Economies in Crisis? *Island Studies Journal*, 8, 115–130.
- Hopkins, L., Labonté, R., Runnels, V., ve Packer, C. (2010). Medical tourism today: What is the state of existing knowledge? *Journal of Public Health Policy*, 31(2), 185–198. <https://doi.org/10.1057/jphp.2010.10>
- Horowitz, M.D., Rosensweig, J.A., ve Jones, C.A. (2007). Medical Tourism: "Globalization Of The Healthcare Marketplace". *Medscape General Medicine*, 9(4):33.
- Jaiswal, Y. S., ve Williams, L. L. (2017). A glimpse of Ayurveda – The forgotten history and principles of Indian traditional medicine. In *Journal of Traditional and Complementary Medicine*. <https://doi.org/10.1016/j.jtcme.2016.02.002>
- Jalal, S. K. (2019). Co-authorship and co-occurrences analysis using bibliometrix r-package: A case study of india and bangladesh. *Annals of Library and Information Studies*, 66(2), 57–64.
- Kurutkan, M. N., ve Orhan, F. (2018). *Kalite Prensiplerinin Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi*. SAGE Publications Ltd.
- Lee, C. ve Spisto, M. (2007). Going for Gold ~ Best Practices in Ed. & Public. Mahdavi, Y., Mardani, S., Hashemidehaghi, Z. & Mardani, N. (2013). “The Factors in Development of Health Tourism in Iran”, *International Journal of Travel Medicine and Global Health*, 1(3): 113-118.
- Letunovska, N. Y., Kwilinski, A., & Kaminska, B. (2020). *Scientific Research in the Health Tourism Market: A Systematic Literature Review*.
- Li, J., ve Hale, A. (2016). Output distributions and topic maps of safety related journals. *Safety Science*, 82, 236–244. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssci.2015.09.004>
- Loh, C. P. A. (2014). Health tourism on the rise? Evidence from the balance of payments statistics. *European Journal of Health Economics*. <https://doi.org/10.1007/s10198-013-0521-0>
- Mahdavi, Y., Mardani, S., Hashemidehaghi, Z. ve Mardani, N. (2013). “The Factors in Development of Health Tourism in Iran”, *International Journal of Travel Medicine and Global Health*, 1(3): 113-118.
- Majeed, S., Lu, C., ve Javed, T. (2017). The journey from an allopathic to natural treatment approach: A scoping review of medical tourism and health systems. In *European Journal of Integrative Medicine*. <https://doi.org/10.1016/j.eujim.2017.10.001>
- Mun, W. K., ve Musa, G. (2012). Medical tourism in Asia: Thailand, Singapore, Malaysia, and India. In *Medical Tourism: The Ethics, Regulation, and Marketing of Health Mobility*. <https://doi.org/10.4324/9780203109458>
- Nasir, A., Shaukat, K., Hameed, I. A., Luo, S., Alam, T. M., ve Iqbal, F. (2020). A Bibliometric Analysis of Corona Pandemic in Social Sciences: A Review of Influential Aspects and Conceptual Structure. *IEEE Access*, 8, 133377–133402. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.3008733>

Shi, J., Duan, K., Wu, G., Zhang, R., ve Feng, X. (2020). Comprehensive metrological and content analysis of the public–private partnerships (PPPs) research field: a new bibliometric journey. In *Scientometrics* (Vol. 124, Issue 3). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03607-1>

Turner, L. (2007). ‘First World Health Care at Third World Prices’: Globalization, Bioethics and Medical Tourism. *BioSocieties*, 2(3), 303–325. <https://doi.org/10.1017/S1745855207005765>

Web of science. (n.d.). Retrieved November 1, 2020, from www.webofknowledge.com

Yu, J., ve Muñoz-Justicia, J. (2020). A Bibliometric Overview of Twitter-Related Studies Indexed in Web of Science. *Future Internet*, 12, 91. <https://doi.org/10.3390/fi12050091>

Zupic, I., ve Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429–472.

<https://www.medimagazin.com.tr/guncel/genel/tr-saglik-turizmi-sektorunde-kalite-vurgusu-11-681-42936.html>

